

Griend (foto © Natuurmonumenten VEDA Hanneke Dallmeijer)

tekst derk jan stobbelaar

NATUURINCLUSIEF DENKEN STIMULEREN

De rol van natuur in duurzame ontwikkeling

Natuurbeheer als zelfstandige activiteit, bestaat nu iets meer dan honderd jaar. In die periode is het denken van natuurbeheerders steeds meer naar buiten gericht geworden.

Tot in de jaren zeventig van de vorige eeuw ging het vooral om het beheren van de eigen natuurgebieden (eerste fase). Met het ontwikkelen van de ecologische hoofdstructuur werden natuurbeheerders pro-actiever en gingen ze meer grond voor natuur claimen (tweede fase). Langzamerhand is daarbij het zoeken naar coalities tussen verschillende belangen (groepen) een rol gaan spelen (derde fase). Dit werd allereerst zichtbaar in het rivierengebied waar waterveiligheid, kleiwinning en natuurontwikkeling werden gecombineerd. Nu is de natuurbeheerbeweging zich aan het voorbereiden op het

opschalen hiervan, waarin het natuurinclusieve denken wordt gepromoot als duurzame ontwikkelingsrichting.

Natuurinclusief denken, twee voorbeelden

Twee recente voorbeelden illustreren dit natuurinclusieve denken.

Ten eerste het plan om grote nationale parken te gaan maken (nationale parken nieuwe stijl), waarin natuur een rol krijgt in de regionale ontwikkeling. Het zijn totaalconcepten waarin mensen die in de parken komen te wonen, ook baat hebben bij deze ontwikkeling. Verhogen van de natuurkwaliteit versterkt namelijk ook de regionale economie door stimulering van de recreatie en het vestigingsklimaat.

Het tweede plan is om veel meer bos in Nederland te gaan planten om onze CO2 doelstellingen te gaan halen en een te voorzien tekort aan hout in de nabije toekomst te gaan voorkomen. Bos dat niet per se op grond van natuurbeschermingsorganisaties hoeft te komen te staan. Kortom, natuurbeschermingsorganisaties (en overheden) zijn pro-actief bezig met een groene inrichting van Nederland, waarbij natuur doelbewust als oplossing voor een maatschappelijk vraagstuk wordt ingezet.

Kansen grijpen

Bij welke maatschappelijke thema's uit zich dit natuurinclusieve denken nog meer? Dit is een greep uit de maatschappelijke ontwikkelingen die plaats vinden en waar kansen liggen voor een natuurbeheer derde fase.

- **Zeespiegelstijging / klimaatsverandering**

Kansen worden al gegrepen door natuurinclusief verbouwen van de Hondsbossche zeekering, zandmotor en nieuwe overlaten (bijvoorbeeld de Noordwaard). De Hondsbossche zeekering was een harde zeekering die door afslag van de omringende duinen voor de duinen kwam te liggen. Door de zeekering in te pakken in opgespoten duin en strand is verhoging en versteviging niet nodig en is er nieuwe natuur ontstaan. Andere voorbeelden in deze categorie zijn de aanleg van de zandmotor die de Zuid-Hollandse kust beveiligd en veel nieuwe natuur oplevert en het aanleggen van nieuwe overlaten (bijvoorbeeld de Noordwaard). Daar krijgt water de ruimte in combinatie met natuurontwikkeling en regionale ontwikkeling.

- **Energielandschappen**

Windmolens in bossen (een nieuwe financiering van natuur), nieuw leven voor biomassa uit natuur en landschap, met warmtewisselaars warmte winnen uit water? De transitie naar duurzame energie is een van de meest urgente opgaven van deze tijd. Natuurgebieden kunnen hieraan bijdragen door biomassa productie uit landschapselementen en natuurgebieden. Dit levert maar een klein stukje van de benodigde energie, maar het levert wel een nieuwe basis onder natuurbeheer. Windmolens en warmteonttrekking uit grond en water zijn in Nederland nog geen praktisch, al zijn er in andere landen al voorbeelden van windmolens in natuurgebieden en is het ontstaan van grote windmolenparken op

Natuurspeelterrein Tiengemeten (foto © Natuurmonumenten Janko van Beek)

zee wel een kans voor het verbeteren van de natuurkwaliteit in de Noordzee, doordat andere economische activiteiten zoals visserij en scheepvaart minder toegang krijgen tot deze gebieden.

- **Krimp**

Natuur als ontwikkelfactor. Mensen trekken weg uit de randen van Nederland, de natuurlijke aanwas kan dit niet opvangen. Krimp is een zelfversterkend proces, hoe minder activiteit, hoe meer mensen wegtrekken. Hier liggen kansen voor natuur die het landschap versterkt, waardoor het vestigingsklimaat voor bewoners en ondernemers beter wordt. Naast snel internet is een prettig leefklimaat voor sommige sectoren een belangrijke vestigingsfactor. En hoe drukker West-Nederland wordt, hoe meer behoefte er is aan rustige gebieden om te recreëren.

- **Landbouw**

De combinatie van landbouw en natuur is essentieel voor de ontwikkeling van het Nederlandse landschap. Een groot deel van het Nederlandse landschap is agrarisch landschap. Veel van deze landschappen hebben nog steeds (internationale) kwaliteit. Echter, de landbouw bevindt zich in een crisis, die zich onder andere uit in het feit dat minder dan de helft van de huidige boeren een opvolger heeft. Daarnaast is de

maatschappelijke druk om te veranderen steeds groter geworden. Een oplossingsrichting op bedrijfsniveau is natuurinclusieve landbouw. Boeren die met natuur gaan werken, kunnen rekenen op een groter maatschappelijk draagvlak. Op regioniveau liggen er grote kansen in de nieuwe coöperaties waarin boeren en natuurbeheerders gezamenlijk visie gaan ontwikkelen voor de ontwikkeling van het landschap.

- **De natuur in de stad**

De natuur in de stad krijgt ook een steeds belangrijker plaats als eigenstandig ecosysteem, als buffer tegen wateroverlast, hittestress, vervuilde lucht en als bron van bezinning. Steeds meer soorten vestigen zich in de stad, maar de aantallen per soort nemen af. Veel potentie dus, maar er valt nogal wat te doen om dit gerealiseerd te krijgen.

Positie lectoraten op hogescholen

In dit krachtenveld positioneert het lectoraat Duurzaam Landschapsbeheer zich. In landschapsinrichting en -beheer in de breedste zin worden de belangen van verschillende maatschappelijke actoren op een integrale manier bediend, waarbij natuur een middel en doel tegelijk is. Het lectoraat heeft zoals alle lectoraten, vier doelstellingen: onderwijsvernieuwing ondersteunen, docentont-

Het vogeleiland Griend na herstel. (illustratie: Wim Dasselaar Natuurmonumenten)

wikkeling ondersteunen, zichtbaar zijn in de maatschappij en nieuwe kennis ontwikkelen voor werkveld en onderwijs. Bij duurzaam landschapsbeheer gaat het hierbij om het verbrede van de op zich prima ecologische basis die er in hogeschool Van Hall Larenstein en het daaraan verbonden werkveld aanwezig is. De vernieuwing gaat vooral over het herkennen van maatschappelijke behoeften en de creativiteit om hiervoor een natuurlijke oplossing voor te vinden.

Het belangrijkste middel voor een lectoraat om aan deze doelstellingen invulling te geven is het uitvoeren van projecten. Deze worden in de volgende artikelen in dit nummer van Groen verder uitgelicht. Deze projecten passen in de geschetste trends doordat hierin natuurbeheer in een maatschappelijk kader wordt gezien (wat draagt natuurbeheer bij aan maatschappelijke behoeften?), waarbij naast ecologische kennis ook sociale, economische en procesmatige kennis op een integrale manier noodzakelijk is. Aandacht voor een integrale kijk is ook de belangrijkste boodschap van het lectoraat richting onderwijs en docenten. De uitkomsten van de projecten kunnen voor onderwijs en werkveld een manier zijn om het nieuwe denken onder de aandacht te brengen.

Onderwijsopgaven

Het lectoraat Duurzaam Landschapsbeheer legt de focus in de vernieuwingsopgave op ecosysteemdiensten, governance en uiteraard natuur- en landschapskwaliteit. Ecosysteemdiensten zijn een handig hulpmiddel om breder over de waarden van natuur en landschap voor maatschappelijke vraagstukken na te denken. Nieuwe manieren van organiseren, meer van onderop en vaak in samenwerking met veel partijen - ook wel governance genoemd - zijn daarbij noodzakelijk. We zullen ook experimenteren met netwerken, ook wel lerende netwerken genoemd, waarbij werkveld, onderzoekers, docenten en studenten allen hun kracht in projecten inbrengen en van elkaar leren.

Natuurinclusief denken moet gemeengoed worden, ook in hogescholen (zie ook het interview met Marc van den Tweel in dit nummer). Deels zou dit kunnen plaatsvinden door een vleugje groen gedachtegoed in andersoortige opleidingen te planten (wat overigens her en der al gebeurt).

Het concept 'building with nature' biedt goede aanknopingspunten om ook in de technische opleidingen aan natuur aandacht te besteden, net zo goed als het in de agrarische opleidingen via het concept natuurinclusieve landbouw mogelijk is om aandacht te besteden aan de meerwaarde van natuur voor het boerenbedrijf. Toekomstige natuurbeschermers moeten vooral goed op de hoogte zijn van deze ontwikkelingen in andere sectoren om natuurinclusief denken te promoten.

De nabije toekomst

De nabije toekomst

Natuur is overal, dat wordt het nieuwe credo. Waar we eerst de natuur vooral in natuurgebieden zochten, willen en kunnen we nu de boodschap verkondigen dat natuur overal een wezenlijke bijdrage levert aan welzijn en welvaart. Dat het gaat om het herkennen van de kansen daartoe en de creativiteit om hier vorm aan te geven. Dit betekent dat natuur steeds vaker in samenspraak met maatschappelijke partijen zal worden ontwikkeld, dat natuurbeschermingsorganisatie daarop niet het monopolie hebben en dat dat helemaal niet erg is, want op deze manier zullen veel meer mensen de waarde voor natuur gaan inzien. Daar zit de wezenlijke vernieuwing in het natuurbehoud die de afgelopen twintig jaar is ingezet en de komende twintig jaar stevig moet worden uitgebouwd.